

PROJEKTI ZADATAK

IZRADA IDEJNOG PROJEKTA
ZA UREĐENJE
RAMSKOG TRGA U GRADU PROZORU

Prozor, kolovoza 2021. godine

1. Uvod

Odlukom broj /21, Načelnik je imenovalo Natječajnu komisiju za provođenje postupka natječaja za izradu idejnog projekta za uređenje RAMSKOG TRGA u gardu PROZORU. Natječaj je javni, otvoren, a prema načinu provođenja i predaji radova anoniman.

2. Ciljevi natječaja

Osnovni cilj natječaja je iznalaženje kvalitetnog, oblikovnog, funkcionalnog i ekonomičnog rješenja uređenja RAMSKOG TRGA zajedno sa pratećim sadržajima koji će zadovoljiti taženi standard i kvalitetno se uklopiti u prostor.

3. Obuhvat planirane izgradnje

Obuhvat planirane izgradnje tj. prostor za projektiranje prikazan je u geodetskoj podlozi i izvodu iz regulaconog plana koji se nalaze u prilogu.

4. Exposé za arhitektonsko-umjetničko uređenje

Ramskog trga u gradu Prozoru

Nakon uređenja nove zgrade Općine Prozor-Rama pred njom se otvorio jedan novi urbani prostor, koji već svojom konfiguracijom – račvanjem ulica usred grada i svođenjem općinskog prostora u trokut – podsjeća na određeno „središte“. Ideja o izgradnji trga u gradu Prozoru nastala je postepenim uređivanjem grada – obnovom ulica, izgradnjom novih objekata te postavljanjem umjetničkih djela, ali i zbog činjenice da u gradu ne postoji službeno centralno mjesto. Ovaj novonastali prostor privlači ljudsko oko samim ulaskom u grad, a zbog blizine nove zgrade Općine i planiranih popratnih sadržaja uz samu zgradu, postao je idealno mjesto za projekt službenog trga u gradu Prozoru, koji bi prema dogovoru mjerodavnih ljudi nosio ime *Ramski trg*.

Ideja o projektu izgradnje Ramskog trga povukla je za sobom i nove ideje uređenja samoga trga. Pritom bi trebalo prije samih ideja – odnosno *sadržaja* koji bi ispunjavao trg – uzeti u obzir nekoliko činjenica koje se tiču geografske, urbanističke, povijesne i nacionalne strukture grada Prozora. Potrebno je paziti na sljedeće:

- riječ je o prostoru *koji nije prevelik* (1030 m²) a koji se nalazi ispred zgrade Općine (sa sjevera gledajući), na račvanju dviju ulica – glavne gradske i mahalske ulice, okruženom pojedinačnim stambenim kućama s trgovinama, kafićima ili drugima radnjama u prizemlju.

- polazeći od nove zgrade Općine prostor se suzuje na oblinu, iza koje dolazi most preko kojeg se odvija promet, a u nastavku je „*stari park*“ grada Prozora sa svojom hortikulturom, zelenilom kojeg ovaj grad i nema baš previše.

- za „sadržaj“ trga važna je i činjenica da su u gradu Prozoru već „*poredani*“ pojedini spomenici: *Tvrtkov biljeg* na južnom ulazu, *spomenik braniteljima* ispred sadašnje pošte, *spomenik kralju* Tvrtku I. Kotromaniću pred zgradom Općine, u neposrednoj blizini novog trga (još nije postavljen), *Crkva Presvetog Srca Isusova* s crkvenim dvorištem uz cestu i fontanom u njemu. Zbog toga bi ideja o podizanju određenog spomenika bila vjerojatno suvišna uz ostale spomenike.

- radi se o prostoru uz novu zgradu Općine, sa čije će se strane odmah do trga izgraditi i jedan popratni objekt, koji bi bio u stilu stare „gradske kavane“. Ispred tog objekta bila bi izgrađena terasa, a s terase bi se spuštalo blagim stepeništem (dvije ili

tri stepenice) prema trgu i s nje bi se pogled pružao „niz grad“. Taj objekt bi sadržavao i gornji kat koji je predviđen za galeriju – izložbeni prostor za umjetnine i manje izložbene manifestacije.

- ovaj „slobodni prostor trga“ s desne strane otvara pogled prema planini Makljen i mjestima koja sa sjeveroistočne strane gravitiraju gradu Prozoru, a s lijeve strane uz glavnu gradsku ulicu pogled se otvara prema crkvi i školskom centru.

- potrebno je paziti i na nacionalnu strukturu grada, što znači da bi „sadržaj“ trga odgovarao svim građanima grada, a opet da se ukomponira geografsko-povijesna datost cjelokupne Općine, koliko god da postojale razlike između „gornjih“ i „donjih“ krajeva, između grada i periferije, između grada Prozora i same Rame. Prozor je uvijek bio centar administrativnog i političkog ali ne i duhovnog života.

- potrebno je pronaći arhitektonsko-umjetničko rješenje u suglasju čovjeka, vremena i prostora. Trg bi trebao biti privlačan čovjeku u njegovu gradu, ne izostavljajući ništa od onoga što je važno kako za grad Prozor tako i za cijelu Ramu. Stoga ovaj trg ne bi trebao biti „popunjen“ megalomanskim ali ni beznačajnim sadržajem, ne bi trebao stvarati strah i odbojnost, nego želju za susretom, ne bi trebao evocirati „neotkupljene“ uspomene, nego one na koje je svaki Ramljak ponosan. U razmišljanjima u skladu s ovim uvjetima rodilo se nekoliko ideja mogućih sadržaja za novi *Ramski trg*.

Ramski gastarbajter – čovjek s dva zavičaja

Stvarnost Ramljaka kao gastarbajtera obilježila je život ramskog muškarca od druge polovice prošlog stoljeća. Odlasci u zemlje zapadne Europe, uglavnom u Njemačku, ali i dalje, poklopilo se nekako s potapanjem i gornjeg i donjeg ramskog kraja. To je značilo kako gubitak obradive zemlje tako i potrebu za novim poslom koji bi osiguravao egzistenciju obitelji. Ti su odlasci uvijek bili i povratci kući, jer se vjerovalo u brzu zaradu i skori povratak kući. No, život se kod mnogih razvio u nešto „između“ – ni odlazak ni povratak, tako da su sve do danas cijele obitelji neprestance na relaciji kuća u domovini – kuća u tuđini.

Ova je stvarnost ostavila dubok trag u duhu našeg čovjeka, tako da se zadnje desetljeće i umjetnički pozabavilo ovom tematikom. U Zagrebu je 2019. godine organizirana izložba *Amblema ramskog sjećanja* hrvatskog kipara Petra Dolića, gdje se pojavila skulptura *Gastarbajtera* tipična za ramskog čovjeka na odlasku na privremeni rad u inozemstvo. Riječ je o skulpturi koja predstavlja muškarca s kapom iz 70-ih, kako sjedi na koferu u kojem nosi „potrebne“ stvari (ponekad i pečenog pijetla) i čeka autobus. Zadubljen u novine (ili daljinu na drugoj skulpturi), iako je mislima ostao kući, pokušava smoći snage za još jednu sezonu rada koja ga čeka na zapadnoeuropskim „bauštelama“.

Ideja o ramskom gastarbajteru nema za cilj podizanje spomenika ramskom gastarbajteru, nego u središte postaviti nešto što je na poseban način obilježilo živote naših ljudi. Stoga je uz ovu ideju bila „provučena“ i ona o stiliziranom ramskom mlinu, kojeg muškarci ostavljaju zbog „bauštela“ u Njemačkoj. Skulptura bi bila u materijalu prikladnom klimi i vremenu. Stajala bi slobodno na trgu, a na gastarbajterove kofere moglo bi se i sjesti. Možda bi „ramskom gastarbajteru“ uistinu trebalo podići spomenik, ali ostaje pitanje, je li ovakav trg mjesto za njega.

Stara ramska kuća – sa „mogazom“, možda i „divanom“

Prijedlog izgradnje stare ramske kuće na trgu u gradu Prozoru uistinu bi mogao ujediniti sve one elemente koji su tipični za Ramu gornjeg i donjeg kraja, ali i za različite konfesije na ovom području, koje su imale – u nižim slojevima društva – sličnu strukturu gradnje kuća. Prijedlog nema za cilj estetski predstaviti samo vanjski izgled kuće, nego bi ovaj objekt nosio u sebi one sadržaje i predmete po čemu se isticala stara ramska kuća, a ujedno bi funkcionirao i kao muzejski prostor. U kući bi bilo moguće vidjeti sve ono što je nekoć bilo tipično za ramsku kuću.

Naime, način gradnje kuća na ovom prostoru prije Drugog svjetskog rata bio je u stilu niskih potleušica, ali je prostor sadržavao sve ono što je potrebno za život. Iako skromnog izgleda, stara ramska kuća je imala mogazu – podrumski prostor koji je bio prepun sadržaja (niše, trap, srg, kljuka, baula), sobu kao dnevni boravak i tavanicu sa svojim tipičnim sadržajima. Ideja stare ramske kuće obuhvaća dakle stil gradnje ali i popratne sadržaje koji su vezani uz „staru kuću“ i uz način život starog ramskog čovjeka. Stoga bi ovaj objekt na trgu bio poput stare kuće ukupan u zemlju s mogazom, nad kojom je soba i „kuća“ – grionica, te tavanica. Teško je ovdje možda govoriti o „katovima“ stare kuće, ali ideja „stare kuće“ nosi sa sobom odijeljene prostorije koje bi bile popunjene starim „predmetima“, čime bi se na jednom mjestu našli povijest i običaji ramskog čovjeka. Potrebno je, naravno, arhitektonsko-umjetničko mišljenje s obzirom na uklapanje „kuće“ u eksterijer, odnosno koliko bi ideja „trga“ bila u skladu s idejom „kuće“ na gradskom trgu.

Ramski trg – neopterećeni prostor za susret i razgovor

Novonastali ili novostvoreni prostor uz novu zgradu Općine nije otvorio samo mogućnost razmišljanja o središtu grada, odnosno o službenom gradskom trgu, nego je „slobodni prostor“ otvorio ideju i o posve jednostavnom „slobodnom“ uređenju gradskog trga. Ova ideja vodi se najprije činjenicom da ovaj prostor, iako slobodan, i nema baš tako veliku površinu da bi se na njemu moglo nešto posebno „građevinski opredmetiti“. Činjenica je da se u gradu svakih stotinjak metara nalazi neko obilježje – spomenik, te bi, osobito uz blizinu planiranog spomenika kralju Tvrtku ispred zgrade Općine, bilo „previše obilježja“ koja na nešto upućuju ili podsjećaju.

Bez nekog spomeničkog obilježja ali ipak s nekim sadržajem ovaj prijedlog ide za posve jednostavnim uređenjem javnog prostora. Može to biti fontana – ukopana fontana, s vodom kao simbolom, ali i bez tog simbola ovaj prijedlog ostavlja prostor nečemu drugome, posve jednostavnom. Trg bi trebao služiti „neobvezatnom“ susretu građana, on bi trebao biti mali prostor slobode, neopterećen znakovljima. Tu bi roditelji rado izlazili s djecom, djeca se igrala na središtu trga. Budući da je u blizini i terasa popratnog objekta uz zgradu Općine, ovdje se mogu na otvorenom pokazivati i određeni tv-sadržaji – utakmice, pa čak i predstave na otvorenom.

Prema ovom prijedlogu Ramski trg ne bi nosio nikakvu značajnu simboliku. Ono što bi bitno obilježavalo ovaj prostor bila bi slobodna i spontana privlačnost za građane grada, odnosno onaj osjećaj da će se na tom mjestu ljudi rado okupljati, što samo po sebi već simbolizira život zajednice.

Lađa – čamac kao simbol vode i ramskih jezera

Iako je sam grad Prozor zbog svoje „kotlinke“ konfiguracije uvijek imao problema sa slivnim vodama, vodenom infrastrukturu, a ostali ramski krajevi uz toliku vodu s nestašicom pitke vode, ipak je jedna od ideja da se na Ramskom trgu ostvari određena umjetnička skulptura u stilu lađe ili ramskog čamca. Ova ideja se najprije vodila praktičnom svrhom, dakle da se na trg ne postavlja ništa što bi se moralo sezonski „opravljati“ ili „mijenjati“, a u tom smislu bi umjetnička skulptura lađe u određenom otpornom materijalu bila najbolje rješenje.

Ova se ideja nadalje vodi „lađom“ kao univerzalnim simbolom: ona označava otkrivanje novog svijeta i „odlazak od kuće“ na duže vrijeme; ona uokviruje i smisao ljudskog svladavanja prepreka i povezivanja različitih krajeva; lađa kao simbol već u mitološkim formama ima bogato značenje, a povezana je i s evanđeoskim elementima kršćanskog života. Lađa je uz vodu i u drugim kulturama simbol života i ljudskog umijeća.

Ovaj bi simbol dakle izvorno bio povezan s vodom, koja ovaj bosansko-hercegovački kraj na poseban način obilježava, a napose zbog dvaju jezera koja ovu općinu izdvajaju ili razlikuju od drugih općina: Ramskog jezera i Jablaničkog jezera, koje se dobrim dijelom prostire i u našoj Općini u Donjoj Rami. Činjenica je da je Donju Ramu obilježila „lađa“ od samog potapanja ovog prostora, pri čemu su ljudi bili prisiljeni „putovati“ čamcem od kuće do druge obale, kako bi stigli u trgovinu, liječniku ili u crkvu. I Gornja Rama je dijelom bila „osuđena“ na skraćivanje puta čamcem do škole ili do crkve, sve dok se putovi nisu osuvremenili, a privatna vozila postala uobičajena.

Ono za čim ovaj prijedlog bitno ide jest činjenica univerzalne simbolike lađe, ali i čamca koji je odredio gornji i donji dio Rame. Čamac ne bi bio shvaćen kao spomenik nego – poput prijedloga o jednostavnom slobodnom uređenju trga – kao predmet u kojem se „akumuliraju“ sjećanja iz bliže povijesti Rame, koju i danas privredno bitno određuju jezerske akumulacije.

Lađa bi bila jednostavno umjetničko djelo oko kojeg bi se moglo skupljati, na koje bi se moglo sjesti i razgovarati, a na kojoj bi se skulpturalno uradili likove majke i djece. Time je također naglašena činjenica da su muškarci u prošlosti odlazili duže vrijeme na rad u inozemstvo, dok su majke ne samo odgajale djecu, nego često obavljale i vrlo zahtjevne, težačke poslove.

Mozaik ramske povijesti

U svrhu stvaranja slobodnog prostora na trgu za susret ljudi stvorila se ideja i o jednom mozaiku koji bi bio urađen i postavljen s jedne strane trga. Ova ideja podrazumijeva zid, vjerojatno sa sjeveroistočne strane trga – mogući zid koji bi dijelio cestu od trga, ili bi bio iskorišten na prijelazu s terase na trg. Mozaik bi tako bio određeno obilježje, ali ne bi uzimao nikakav prostor na samom trgu.

Mozaik bi morao imati i svoju predstavu. Možda ova ideja podsjeća pomalo na onu „grafitnu zidnu umjetnost“, ali je ona daleko od nje, jer bi se na tom zidu – mozaiku ispisala povijest ovih krajeva. Tu povijest je moguće predstaviti s poznatim prirodnim lokalitetima, ramskim znakovitim građevinama ili poznatim ramskim likovima iz prošlosti. Zsigurno, tema uređenja mozaika na trgu otvara puno mogućnosti, ali i određenu dubiozu s umjetničke strane. Koliko bi mozaik na otvorenom bio shvaćen kao neki simbol, kao umjetničko djelo, to ostaje otvoreno.

No, u ovoj ideji trebalo bi zasigurno paziti prije svega na samostalnost i tipičnost pojedinih lokalnih obilježja, jer ni mozaik ne bio toliko velik da bi se na njemu moglo „obilježiti“ svu povijest. S druge strane pojedinačne likove, objekte ili ramske lokalitete bitne za povijest cjelokupne Rame treba ostaviti tamo gdje je njihovo mjesto. Jer, ako bismo ramski samostan sa Šćita predstavili na mozaiku, otvoreno bi se moglo postaviti pitanje, zašto ne i druge sakralne objekte. Može li mozaik to sve izdržati? Ovdje ostaje naravno, ako je već mozaik u pitanju, otvoreno što bi se na njemu predstavilo. Moguće je predstaviti i nešto opće, a što je opet tipično za cijeli ovaj kraj.

Prijedloga za arhitektonsko-umjetničku realizaciju *Ramakog trga* ima više i svi su različiti. Nama je najprije potrebna određena *sinoptika urbanističkog i arhitektonsko-umjetničkog* skladnog mišljenja koje bi otvorilo put realizaciji ovog projekta. Međutim, cilj nam je i postići što funkcionalniji trg u okvirima urbanističkih i umjetničkih mogućnosti za grad Prozor. Neka *Ramski trg* bude u prvom redu mjesto mogućeg susreta među građanima, ali i mjesto koje će biti obilježeno nečim vrijednim. Ili još bolje, mjesto koje će svojim umjetničkim rješenjem privlačiti ljude na razgovor i susret. I prije je na ovom prostoru grada bila dijelom tržnica (pijaca) na kojoj se razmjenjivala roba. Neka sada to mjesto bude trg „razmjene“ dobrih i toplih riječi!

5. Opće smjernice o prostornim grupacijama

Izgradnjom nove zgrade općine stvorio se prostor za izgradnju nove poluugrađene zgrade koja bi se interpolacijom uklopila sa novoizgrađenom zgradom općine a ujedno se otvorila i prigrlila novoplanirani RAMSKI TRG.

Novu polugrađenu zgradu prilikom projektiranja oblikovno uklopiti sa postojećom izgrađenom a ako je moguće i komunikacijski povezati.

planirani sadržaji po etažama novoplanirane zgrade su slijedeći:

- **podrumska etaža**, potrebno je predvidjeti spremišta za sadržaje sa gornjih etaža a kao mogućnost i projektirati eventualno kao garažni prostor sa zasebnim ulazom ili spojen sa postojećom garažom u izgrađenoj zgradi
- **etaža prizemlja**, predviđeno je da se u njoj osmisli moderna gradska kavana a svim potrebnim unutarnjim popratnim sadržajima kao i vanjskom terasom. Jako je bitno prostor kavane i prostor kompletnog RAMSKOG TRGA
- **etaža I.kat**, univerzalni izložbeni prostor, sa mogućnošću za stalnu a i tematsku izložbu sa popratnim sadržajima.
- **etaža II.kat**, multifunkcijska dvorana za razna društvena događanja kao što su svečane sjednice, razna predavanja, promocije i slična druženja.
- **etaža III. kat**, predvidjeti sadržaj kao mogućnost veze sa postojećom zgradom općine.

Napomena: Idejni projekt potrebno je uraditi u skladu sa važećim zakonima, propisima, pravilnicima i uoutama.